

Kahramanmaraş Depremi Sonrasında Depremzedelerin Algıladıkları Sosyal Destek ve Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi

Investigation of Social Support and Hopelessness Levels Perceived by Earthquake Survivors after the Kahramanmaraş Earthquake

İsmail Nalbantoğlu¹, Aybüke Şevval Çalışkan², Selvinur Akdağ³ ve Ahmet Taner Toklucu⁴

¹ Sosyal Hizmet Bölümü, İstinye Üniversitesi, ismailnabantoglu@gmail.com, 0000-0001-5858-3163

² Sosyal Hizmet Bölümü, İstinye Üniversitesi (Lisans Öğrencisi), aybukeyclskn5834@gmail.com, 0009-0009-4206-8808

³ Sosyal Hizmet Bölümü, İstinye Üniversitesi (Lisans Öğrencisi), selviiakdag@gmail.com, 0009-0008-9048-872X

⁴ Sosyal Hizmet Bölümü, İstinye Üniversitesi (Lisans Öğrencisi), ahmettanertoklucu@gmail.com, 0009-0004-9754-8941

Makale Atf: Nalbantoğlu, İ., Çalışkan, A. Ş., Akdağ, S., ve Toklucu, A. T. (2024). Kahramanmaraş Depremi Sonrasında Depremzedelerin Algıladıkları Sosyal Destek ve Umutsuzluk Düzeylerinin İncelenmesi. *Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi* 8(1), 63-77.

DOI: 10.55109/tushad.1478451

Alındı 04.05.2024
Kabul Edildi 27.06.2024
Yayınlandı 30.06.2024

Öz

Depremler ve sonrasında yaşananlar, insanların ruh sağlığını olumsuz etkileyebilmektedir. Bu noktada deprem sonrası iyileşmeye katkı sağlayan unsurların belirlenmesi önem arz etmektedir. Bu çalışmada, 2023 yılında meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremleri yaşamış bireylerin algıladıkları sosyal destek ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. İlişkisel tarama modeli tasarımına sahip bu çalışma, afet bölgesi olarak ilan edilen şehirlerde yaşayan 487 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri “kişisel bilgi formu”, “Beck Umutsuzluk Ölçeği” ve “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” aracılığı ile toplanmıştır. Çalışmada katılımcıların Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği’nden aldıkları puan ortalaması 52,65±20,54 olarak belirlenirken Beck Umutsuzluk Ölçeği’nden aldıkları puan ortalaması 8,36±5,28 olarak belirlenmiştir. Yapılan analizler sonucunda katılımcıların Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği toplam puanı ile Beck Umutsuzluk Ölçeği toplam puanları arasında negatif yönde orta düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır (rs= -0,440). Bu bağlamda katılımcıların sosyal destek düzeylerinin arttığında umutsuzluk düzeylerinin azaldığı belirlenmiştir. Deprem sonrası toparlanma sürecinde sosyal destek sistemleri kritik bir kaynaktır. Etkili sosyal desteğin çerçevesinin belirlenmesi üzerine yapılacak çalışmalara gereksinim bulunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Doğal afetler, deprem, sosyal destek, umutsuzluk

Telif hakkı: © 2021 yazarlar tarafından. Lisans Sahibi Türkiye Sosyal Hizmet Araştırmaları Dergisi, Rize, Türkiye. Bu makale, Creative Commons Attribution (CC BY) lisansının (<http://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>) hüküm ve koşulları altında dağıtılan açık erişimli bir makedir.

¹ İletişim kurulacak yazar: İsmail Nalbantoğlu, ismailnabantoglu@gmail.com

Abstract

Earthquakes and their aftermath can affect people's mental health negatively. Therefore, it is important to determine the factors that contribute to post-earthquake recovery. In this study, the relationship between the social support and hopelessness levels perceived by individuals who experienced the earthquakes centered in Kahramanmaraş that occurred in 2023 was examined. Based on a relational survey model design, the study was conducted with 487 participants living in cities declared as disaster zones. The data were collected through "personal information form", "Beck Hopelessness Scale" and "Multidimensional Scale of Perceived Social Support". The mean score of the participants from the Multidimensional Scale of Perceived Social Support was 52.65 ± 20.54 , while the mean score of the Beck Hopelessness Scale was 8.36 ± 5.28 . As a result of the analyses, a negative and statistically significant relationship was found between the total score of the Multidimensional Scale of Perceived Social Support and the total score of the Beck Hopelessness Scale ($r_s = -0.440$). In this context, it was determined that when the social support levels of the participants increased, their hopelessness levels decreased. Social support systems are a critical resource in the post-earthquake recovery process. Further studies are needed to determine the framework of effective social support.

Key words: Natural disasters, earthquake, social support, hopelessness

1. Giriş

Deprem, yer kabuğundaki kırılmalar sonucunda oluşan enerji boşalmasının yarattığı sarsıntılardır. Türkiye’de denizsel ve karasal olarak çok sayıda aktif fay hattı bulunduğu için sık sık deprem meydana gelmektedir. Bu depremler, fiziksel yıkımlar ve can kayıplarının yanı sıra hayatta kalanlar için fizyolojik, psikolojik ve sosyal sorunlara yol açarken ülke ekonomisi üzerinde de olumsuz etki yaratmaktadır. 6 Şubat 2023’te Kahramanmaraş’ın Pazarcık ve Elbistan ilçelerinin merkez üssü olduğu iki büyük deprem meydana gelmiştir. İliki 04:17 ikincisi ise 13:24’te gerçekteşen depremlerin büyüklükleri sırasıyla 7,7 ve 7,6 olarak açıklanmıştır. Bu büyük depremler Türkiye’nin 11 farklı şehrinde ve Suriye’nin Türkiye’ye yakın bölgelerinde 15 milyon civarında insanı etkilerken 50 binden fazla can kaybına neden olmuştur (AFAD, 2023).

Deprem, aynı zamanda sosyal yapıların yıkılması olarak görülmektedir (Tomanbay ve Nalbantoğlu, 2023). Afetlerden sonra kaygı, korku, üzüntü ve öfke gibi olumsuz duygular yaşanabilmektedir (İkizer ve Gül, 2017). Depremde ani ve beklenmedik can kayıplarının gerçekteşmesi, cenazelerin parçalanması veya cenazelere ulaşılamaması gibi durumlar geride kalan aile üyelerinin yas süreçlerini zorlaştıran faktörler arasında yer almaktadır (Yelboğa, 2023). Dolayısıyla yıkıcı depremlerin kısa ve uzun vadeli etkilerinin olduğu görülmektedir. Ayrıca enkazların oluşması, gündelik hayatın aksaması, can kayıplarının yaşanması ve insanların beden bütünlüğünün bozulması, sosyal ve ekonomik çözümler mevcut durumun travmatikleşmesine neden olabilmektedir. Travmatik olaylar, insanların sebep olduğu olaylar ve doğal yollarla gerçekteşen olaylar olmak üzere iki başlık altında incelenebilir. Deprem, sel, kasırga ve yanardağ patlamaları doğal yollarla gerçekteşen travmatik olaylara örnek olabilirken savaşlar, kitlesel katliamlar, taciz ve tecavüz olayları, kazalar, işkence ve terör olayları ise insanların sebep olduğu travmatik yaşantılar olarak görülebilmektedir (Tanhan ve Kardaş, 2014). Bu noktada doğal yollarla gerçekteşen olayların travmatik sonuçlar ortaya çıkarıp çıkarmayacağı ise toplumların doğal afetlere hazırlıklı olup olmama durumuyla yakından ilişkilidir. Günümüzde, doğal afetlerin neden olabileceği zararları öngörüp risk yönetimi çalışmalarını gerçekteştirmek çağdaş yaklaşım olarak görülmektedir (Görür, 2020).

Doğal afetlerin yol açtığı sorunlarla bağlantılı olarak görülen kavramlardan biri umutsuzluktur. Depremi yol açtığı yıkım, olağan hayat akışının bozulmasına, geleceğe yönelik belirsizliklere ve umutsuzluğa neden olabilmektedir. Umutsuzluk kavramının kişinin iyilik halinden yoksun kalmasını, isteksizliğini ve amaçsızlığını içerdėđi belirtilmektedir (Tanhan ve Kardaş, 2014). Deprem, insanların güvenli bir yerde yařadėđı algısını tehdit ederken depremden sonra insanların geleceğe dair umutsuzluk hissetmelerinin yaygın olduğu belirtilmektedir (Pınar ve Sabuncu, 2004). Bu umutsuzluk durumu, insanların mevcut yaşamlarından da mutsuz olmalarına yol açabilmektedir.

Tanhan ve Kardaş’ın (2014) deprem deneyimi olan öğrenciler arasında yaptığı çalışmada travmadan etkilenme düzeyi ile umutsuzluk düzeyi arasında pozitif ilişki olduğu bulunmuştur. Özdemir ve arkadaşları (2015) tarafından, 2011 yılında Van’da meydana gelen depremden sonra yapılan çalışmada umutsuzluğun travma sonrası stres bozukluğunun belirleyicilerinden biri olduğunu belirlenmiştir. Deprem deneyimi olan üniversite öğrencileriyle yapılan bir diğer araştırmada ise travma sonrası stres ile umutsuzluk arasında pozitif bir ilişkinin olduğu bulunmuştur (Kardaş ve Tanhan, 2018). 2015 yılında Nepal’de gerçekteşen ve binlerce insanın hayatını kaybettiği depremden sonra yapılan bir araştırmada odak grup görüşmelerine katılan katılımcılar umutsuz hissettiklerini ve tekrardan deprem olmasından korktuklarını belirtmişlerdir (Khatri, 2018). Umutsuzluk, varolan olumsuz duyguların daha da derinleşmesine ve iyileşme sürecinin aksamasına neden olabilmektedir. Bireylerin umutsuzlukla başa çıkma becerilerini artırmak ve iyileşme sürecini desteklemek için sosyal destek ağları kritik bir işleve sahiptir.

Sosyal destek kavramı, yaklaşık yarım asırdır araştırmacıların ilgisini çekmekte ve literatürde günden güne daha çok yer almaktadır. Sosyal destek kavramının tanımlanması konusunda farklılıklar bulunmaktadır. Bu çeşitliliğin nedeni sosyal desteğin çok boyutlu yapısından kaynaklanmaktadır. Sosyal destek ağları en temelde aile, arkadaş ve yakın ilişkiler tarafından sağlanan bir destek olmakla birlikte geniş ölçekte sivil toplum örgütleri, hükümetler ve uluslararası kuruluşlar da sosyal destek ağlarının önemli bir parçası

olabilmektedir. Bu yapılar, deprem gibi doğal felaketler sonrasında bireylerin ve toplulukların yeniden yapılandırılmasına yardımcı olabilmektedir.

Depremler, yaşandığı bölgede çok sayıda can kaybına neden olurken, hayatta kalan bireylerin evsiz kalmasına ve çeşitli davranış sorunları sergilemesine neden olabilmektedir (Dogan, 2011; Ma ve ark., 2011). Depremler ruh sağlığı sorunlarının tetiklenmesine neden olurken travma sonrası stres, depresyon ve anksiyete belirtileri sıkça görülmektedir (Dorahy ve ark., 2015; Kane ve ark., 2018). Bu belirtilerin şiddetini belirleme noktasında umutsuzluk ve sosyal destek öne çıkan kavramlar arasında yer almaktadır. Yapılan çalışmalar depremin neden olduğu sorunlar üzerine yoğunlaşırken, konunun koruyucu ve güçlendirici faktörlerle ilişkisini ele alan çalışmalar sınırlı kalmaktadır. Dünyanın farklı bölgelerinde yapılan çalışmalar sosyal desteğin, depremden sonra hayatta kalanların tekrardan uyum sağlamaları üzerinde olumlu bir etkisi olduğunu göstermektedir (Sattler ve ark., 2018; Tang, 2006; Xu ve Ou, 2014). Bununla birlikte afetlere bağlı olarak gelişen ruhsal bozuklukların risk faktörleri arasında zayıf sosyal destek ağlarının yer aldığı bilinmektedir (Cénat ve ark., 2020; Sönmez, 2022).

Afetten sonra gerçekleştirilecek çalışmalarda afet konusunda teorik ve pratik yetkinliklere sahip profesyonellerin görev alması gerekmektedir (Artan ve Özkan, 2020). Deprem sonrası yaşanan umutsuzluğun önlenmesi ya da en aza indirilmesi konusunda sosyal desteğin rolünün belirlenmesi kritiktir. Bu çalışmanın, sunulacak hizmetlerin daha etkili ve kapsamlı bir şekilde planlanmasına yardımcı olabileceği ve deprem sonrası iyileşme literatürüne katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bu kapsamda çalışmanın temel amacı, 2023 yılının şubat ayında meydana gelen Kahramanmaraş depremini yaşayan depremzedelerin algıladıkları sosyal destek ve umutsuzluk düzeylerini ve bu değişkenler arasındaki ilişkiyi incelemektir.

2. Yöntem

2.1 Araştırma Tasarımı

Bu çalışma nicel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilmiştir. Çalışmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Bu model aracılığıyla iki veya daha çok sayıdaki değişken arasındaki değişimin varlığı, derecesi ve yönü belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamında Kahramanmaraş depremini yaşayan katılımcıların algıladıkları sosyal destek ile umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir.

2.2 Evren ve Örneklem

Araştırmanın örnekleme evreni bilinmeyen örneklem formülüyle en az 384 kişi olarak hesaplanmıştır. Örneklem, 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremleri yaşamış yetişkin bireylerden oluşmuş ve 487 katılımcı ile araştırma tamamlanmıştır.

2.3 Veri Toplama Süreci

Veri toplama süreci 2023 yılının ağustos ve kasım ayları arasında gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri Google Forms aracılığıyla çevrimiçi ortamda toplanmıştır. Veri toplama formu, sosyal medya ve WhatsApp uygulamaları aracılığıyla katılımcılara ulaştırılmıştır.

2.4 Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında veri toplamak için “Kişisel Bilgi Formu”, “Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ)” ve “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ)” kullanılmıştır.

2.4.1 Kişisel Bilgi Formu: Araştırmaya katılan katılımcıların yaş, cinsiyet, gelir düzeyi gibi sosyodemografik özelliklerin tespitine yönelik sorular içermektedir.

2.4.2 Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ): Bireyin geleceğe yönelik olumsuz beklentilerini ölçmeyi amaçlayan, 20 maddeden oluşan bir ölçektir. Ölçek Beck, Lester ve Trexler tarafından geliştirilmiştir (Beck ve ark., 1974). 11 “evet” 9 “hayır” yanıt anahtarı vardır. Bunlardan 2, 4, 7, 9, 11, 12, 14, 16, 17, 18, 20 sorularına verilen yanıt evet ise 1 puan; 1, 3, 5, 6, 8, 10, 13, 15 ve 19. sorulara verilen cevap hayır ise 1 puan verilmektedir. Bunların aksi verilen cevaplar ise 0 puandır. Elde edilen “aritmetik” toplam “umutsuzluk” puanını oluşturur. 0-20 değerleri arasında değişebilen puanlar yüksek olduğuunda umutsuzluk seviyesinin yüksek olduğu varsayılmaktadır. Ölçek 3 alt boyuttan oluşmaktadır. 1., 6., 13., 15. ve 19. maddeler gelecek ile ilgili duyguları, 2., 3., 9., 11., 12., 16., 17. ve 20. maddeler motivasyon kaybını, 4., 7., 8., 14. ve 18. maddeler gelecek ile ilgili beklentileri ifade etmektedir. Türkçe için geçerlik ve güvenilirlik testleri Seber ve arkadaşları (1993) tarafından yapılmıştır ve ölçeğin Cronbach α güvenilirlik katsayısı 0,86 olarak saptanmıştır. Bu çalışmada ise Cronbach α güvenilirlik katsayısı 0,906 olarak hesaplanmıştır.

2.4.3 Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ÇBASDÖ): Zimet ve ark. (1988) tarafından geliştirilen “Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği” (ÇBASDÖ) bireylerin algıladıkları sosyal destek unsurlarını belirlemeyi amaçlamaktadır. Eker ve arkadaşları (2001) tarafından Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması yapılmıştır. Ölçek puanlarının iç tutarlılığı kabul edilebilir düzeyde olup Cronbach α katsayısı .80-.95 bulunmuştur. Ölçek 12 sorudan oluşmakta ve “kesinlikle hayır” ile “kesinlikle evet” arasında değişen 7 dereceli (1-7 puan) likert şeklindedir. 12 soruluk ölçek kendi içinde aile, arkadaş ve diğer önemli kişi olmak üzere üç alt boyutu barındırmaktadır. Ölçekten en yüksek 84, en düşük ise 12 puan alınmaktadır. Elde edilen puanın yüksek olması algılanan sosyal desteğin yüksek, düşük olması ise algılanan sosyal desteğin düşük olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada ÇBASDÖ Cronbach α güvenilirlik katsayısı 0,939 olarak belirlenmiştir.

2.5 Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında elde edilen veriler, SPSS for Windows (Version 24.0, Statistical Package for Social Sciences) programı ile analiz edilmiştir. Verilerin normal dağılıma uygunluğu Skewnes ve Kurtosis değerlerine göre değerlendirilmiştir. Araştırmadaki sürekli değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler ortalama, standart sapma, minimum, maksimum ve medyan değerleriyle, kategorik değişkenlere ait tanımlayıcı istatistikler frekans ve yüzde ile gösterilmiştir. Bağımsız grup karşılaştırmalarında Mann Whitney U ve Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Gruplar arasında elde edilen farkın hangi gruplardan kaynaklandığını belirlemek için Bonferroni düzeltme testi uygulanmıştır. Elde edilen veriler %95 güven aralığında ve anlamlılık $p < 0,05$ düzeyinde değerlendirilmiştir.

3. Bulgular

Araştırma kapsamında 487 katılımcıya ulaşılmıştır. Katılımcıların sosyodemografik özellikleri ve depresyon ile ilgili sorulara verdikleri yanıtların dağılımı Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri ve Depremle İlgili Sorulara Verdiği Yanıtların Dağılımı

Özellikler	n	%
<u>Cinsiyet</u>		
Kadın	333	68,4
Erkek	154	31,6
<u>Gelir durumu</u>		
Çok düşük	44	9
Düşük	107	22
Orta	297	61
Yüksek	37	7,6
Çok Yüksek	2	0,4

Yaş

18-24 yaş	328	67,4
24-35 yaş	82	16,8
35-50 yaş	54	11,1
50-65 yaş	23	4,7

Medeni durum

Evli	72	14,8
Bekar	415	85,2

Eğitim durumu

Okuryazar Değil	6	1,2
İlköğretim	21	4,3
Lise	137	28,1
Üniversite	306	62,8
Lisansüstü	17	3,5

Depremi hangi şehirde yaşadınız?

Kahramanmaraş	56	11,5
Hatay	357	73,3
Osmaniye	2	0,4
Adıyaman	6	1,2
Gaziantep	24	4,9
Şanlıurfa	3	0,6
Diyarbakır	3	0,6
Malatya	4	0,8
Elazığ	4	0,8
Adana	28	5,7

Enkaz altında kaldınız mı?

Evet	50	10,3
Hayır	437	89,7

Ailenizden ya da yakın arkadaşlarınızdan can kaybı oldu mu?

Evet	370	76
Hayır	117	24

Deprem sonrasında kurtarma çalışmalarına katıldınız mı?

Evet	169	34,7
Hayır	318	65,3

Tablo 1 incelendiğinde, katılımcıların çoğunluğunun kadın (%68,4) olduğu ve 18-24 yaş arası (%67,4) katılımcıların en büyük grubu oluşturduğu görülmektedir. Katılımcıların %61'inin orta düzeyde gelire sahip olduğu, %85,2'sinin bekar olduğu ve %62,8'inin üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir. Depremle ilişkili bilgilere bakıldığında ise büyük çoğunluğunun (%73,3) depremi Hatay'da yaşadığı, %89,7'sinin enkaz altında kalmadığı, %76'sının aile üyeleri ya da yakın arkadaşlarını kaybettiği ve %65,3'ünün deprem sonrasında kurtarma çalışmalarına katılmadığı tespit edilmiştir (Tablo 1).

Tablo 2. Katılımcıların ÇBASDÖ ve BUÖ Toplam Puan ve Alt Boyut Puan Ortalamaları

	Ortalama	SS	Medyan	Minimum	Maximum
ÇBASDÖ Algılanan Aile Desteği	18,39	7,82	19,00	4	28
ÇBASDÖ Algılanan Arkadaş Desteği	18,76	7,84	20,00	4	28

ÇBASDÖ Algılanan Özel Kişi Desteği	15,49	8,60	16,00	4	28
ÇBASDÖ Toplam	52,65	20,54	54,00	12	84
BUÖ Gelecek ile İlgili Duygular	2,23	1,82	2,00	0	5
BUÖ Gelecek ile İlgili Beklentiler	2,96	1,63	3,00	0	5
BUÖ Motivasyon Kaybı	3,16	2,46	3,00	0	8
BUÖ Toplam	8,36	5,28	8,00	0	18

SS: Standart Sapma, ÇBASDÖ: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, BUÖ: Beck Umutsuzluk Ölçeği

Katılımcıların ÇBASDÖ ve BUÖ aldıkları toplam puan ve ölçeklerin alt boyutlarına ilişkin puan ortalamaları Tablo 2'de yer almaktadır. Katılımcıların ÇBASDÖ toplam puan ortalamasının 52,65±20,54, BUÖ toplam puan ortalamasının ise 8,36±5,28 olduğu belirlenmiştir (Tablo 2).

Tablo 3. Katılımcıların Sosyodemografik Özellikleri ile BUÖ ve ÇBASDÖ Toplam ve Alt Boyut Puanlarının Karşılaştırılması

Özellikler	Beck Umutsuzluk Ölçeği			Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği				ÇBASDÖ Toplam
	Gelecek ile İlgili Duygular	Gelecek ile İlgili Beklentiler	Motivasyon Kaybı	BUÖ Toplam	Algılanan Aile Desteği	Algılanan Arkadaş Desteği	Algılanan Özel Kişi Desteği	
	Mean Rank	Mean Rank	Mean Rank	Mean Rank	Mean Rank	Mean Rank	Mean Rank	
Cinsiyet								
Kadın	239,26	246,08	232,65	238,4	246,17	244,73	247,87	246
Erkek	254,24	239,51	268,53	256,11	239,31	242,41	235,63	239,68
Z	-1,111	-0,487	-2,640	-1,294	-0,502	-0,170	-0,896	-0,461
p	0,267	0,626	0,008	0,196	0,616	0,865	0,370	0,645
Gelir Durumu								
Çok düşük ¹	298,31	302,94	283,35	300,06	200,57	197,74	185,02	183,84
Düşük ²	297,46	299,85	299,28	307,24	196,51	206,8	196,61	189,14
Orta ³	222,83	226,95	227,73	223,87	262,88	259,77	262,03	265,72
Yüksek ⁴	204,61	159,62	176,86	167,5	282,28	273,32	303,34	297,11
Çok Yüksek ⁵	61	51,75	79,75	32,5	228,5	368	302,5	293,75
χ ²	36,204	47,576	35,695	50,288	24,683	19,308	31,927	36,918
p	<0,001, 4<1, 4<2, 3<1, 3<2	<0,001, 4<1, 4<2, 3<1, 3<2	<0,001, 4<1, 4<2, 3<1, 3<2	<0,001, 4<1, 4<2, 3<1, 3<2	<0,001, 2<3, 2<4	<0,001, 2<3, 2<4	<0,001, 1<3, 1<4, 2<3, 2<4	<0,001, 1<3, 1<4, 2<3, 2<4
Yaşınız								
18-24 yaş	247,38	247,47	239,82	244,21	239,04	245,61	238,6	240,31
24-35 yaş	227,68	233,39	241,35	233,75	238,77	234,91	236,98	235,55
35-50 yaş	271,66	263,69	271,82	271,09	264,52	237,31	267,5	261,1
50-65 yaş	189,04	186,15	247,7	213,98	285,17	269,17	290,89	286,63
χ ²	7,124	5,806	2,489	3,496	3,667	1,255	4,787	3,432
p	0,068	0,121	0,477	0,321	0,300	0,740	0,188	0,330
Medeni durum								
Evli	236,91	255,02	275,33	260,9	302,56	243,08	292,54	286,49
Bekar	245,23	242,09	238,57	241,07	233,84	244,16	235,58	236,63
Z	-0,471	-0,732	-2,064	-1,105	-3,841	-0,061	-3,184	-2,776
p	0,638	0,464	0,039	0,269	<0,001	0,952	0,001	0,005

Enkaz altında kaldınız mı?

Evet	242,32	261,49	309,64	281,23	232,45	205,47	221,22	214,86
Hayır	244,19	242	236,49	239,74	245,32	248,41	246,61	247,33
Z	-0,091	-0,944	-3,513	-1,978	-0,615	-2,054	-1,213	-1,546
p	0,928	0,345	<0,001	0,048	0,538	0,040	0,225	0,122

Ailenizden ya da yakın arkadaşlarınızdan can kaybı oldu mu?

Evet	251,46	257,08	258,99	257,59	236,3	237,37	238,53	236,25
Hayır	220,4	202,64	196,59	201,02	268,34	264,98	261,3	268,52
Z	-2,117	-3,711	-4,218	-3,796	-2,155	-1,859	-1,532	-2,163
p	0,034	<0,001	<0,001	<0,001	0,031	0,063	0,126	0,031

$p < 0,05$, SS: Standart Sapma, Z: Mann Whitney U Testi, χ^2 : Kruskal Wallis Testi

Katılımcıların sosyodemografik özellikleri ile BUÖ ve ÇBASDÖ toplam ve alt boyut puanlarının karşılaştırılması Tablo 3'te verilmiştir. Katılımcıların cinsiyeti ile BUÖ motivasyon kaybı alt boyut puanı arasında; gelir durumları ile ÇBASDÖ ve BUÖ toplam ve tüm alt boyutları arasında; medeni durum ile BUÖ motivasyon kaybı, ÇBASDÖ algılanan aile desteği, algılanan özel kişi desteği ve ölçek toplam puanı arasında; enkaz altında kalma durumu ile BUÖ motivasyon kaybı alt boyut puanı ve ölçek toplam puanı, ÇBASDÖ algılanan arkadaş desteği arasında; aileden ya da yakın arkadaşlardan can kaybı yaşama durumu ile BUÖ toplam ve alt boyut puanları, ÇBASDÖ algılanan aile desteği ve toplam puanı arasında istatistiksel olarak anlamlı fark saptanmıştır ($p<0,05$, Tablo 3). Anlamlı farkın hangi gruptan kaynaklandığını belirlemek amacıyla yapılan benforroni düzeltme testinde; gelir durumu yüksek ve orta olanların çok düşük ve düşük olanlardan, BUÖ toplam puanının ve alt boyut puanlarının anlamlı şekilde daha düşük olduğu, gelir durumu düşük olanların ise ÇBASDÖ toplam ve alt boyut puanlarının orta ve yüksek olanlardan anlamlı şekilde daha düşük olduğu, algılanan özel kişi desteği ve ÇBASDÖ toplam puanının gelir durumu çok düşük olanların orta ve yüksek olanlardan anlamlı şekilde düşük olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Katılımcıların yaşı ve ölçüm puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark saptanmamıştır ($p>0,05$, Tablo 3).

Bu kapsamda; motivasyon kaybı puanının erkeklerin kadınlardan, evlilerin bekar olanlardan, enkaz altında kalanların kalmayanlardan, ailesinde ya da yakın arkadaşlarından can kaybı yaşayanların yaşamayanlardan daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Ailesinde ya da yakın arkadaşlarından can kaybı yaşayanların yaşamayanlardan gelecek ile ilgili duygular, gelecekle ilgili beklentiler ve BUÖ toplam puanının daha yüksek olduğu, enkaz altında kalanların kalmayanlardan BUÖ toplam puanının daha yüksek olduğu; evli olanların bekar olanlardan, ailesinde ya da yakın arkadaşlarından can kaybı yaşamayanların yaşayanlardan daha yüksek algılanan aile desteği puanına sahip olduğu belirlenmiştir. Enkaz altında kalmayanların kalanlardan daha yüksek arkadaş desteği puanına sahip oldukları, evli olanların bekar olanlardan daha yüksek algılanan özel kişi desteği ve ÇBASDÖ toplam puanına sahip oldukları, ailesinde ya da yakın arkadaşlarından can kaybı yaşamayanların yaşayanlardan daha yüksek ÇBASDÖ toplam puanına sahip oldukları saptanmıştır.

Tablo 4. ÇBASDÖ Toplam Puan ve BUÖ Toplam Puanı Arasındaki İlişki

		ÇBASDÖ Toplam	BUÖ Toplam
ÇBASDÖ Toplam	rs	1,000	-0,440
	p		<0,001
BUÖ Toplam	rs	-0,440	1,000
	p	<0,001	

$p<0,001$, rs: Spearman Korelasyon Analizi, ÇBASDÖ: Çok Boyutlu Algılanan Sosyal Destek Ölçeği, BUÖ: Beck Umutsuzluk Ölçeği

Tablo 4'te ÇBASDÖ toplam puan ve BUÖ toplam puanı arasındaki ilişki yer almaktadır. ÇBASDÖ toplam puanı ile BUÖ toplam puanı arasında negatif yönde orta düzeyde istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($p<0,001$, Tablo 4). Buna göre, katılımcıların sosyal destek düzeyi arttıkça, umutsuzluk düzeyleri azalmaktadır.

4. Tartışma

Bu araştırma, 2023 yılının şubat ayında gerçekleşen Kahramanmaraş ve Hatay merkezli depremlerin ardından depremzedelerin algıladıkları sosyal destek ve umutsuzluk düzeylerini incelemektedir. Bu çalışma, depreme maruz kalan yetişkin grubuyla yapılan ender çalışmalardan biri olduğu için uygulayıcılar ve politika yapıcılar için kritik sonuçlar barındırmaktadır.

Kardaş ve Tanhan'ın (2018) Van depremini yaşayan üniversite öğrencileriyle yaptığı çalışmada, katılımcıların umutsuzluk düzeyine ilişkin puan ortalamaları $5,52\pm 4,52$ olarak tespit edilmiştir. Sönmez ve Türk Delibalta'nın (2023) depreme maruz kalan kadın katılımcılarla gerçekleştirdiği çalışmada ise katılımcıların umutsuzluk düzeyine ilişkin puan ortalamaları $8,34\pm 4,88$ olarak bulunurken algılanan sosyal destek düzeyine ilişkin puan ortalamaları ise $57,34\pm 17,87$ olarak tespit edilmiştir. Bu çalışmada ise katılımcıların umutsuzluk düzeyine ilişkin puan ortalamaları $8,36\pm 5,28$ olarak bulunurken algılanan sosyal destek düzeylerine ilişkin puan ortalamaları ise $52,65\pm 20,54$ olarak bulunmuştur. Önceki çalışmalarla kıyaslandığında benzer sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir. Bu noktada depremden sonra gerçekleştirilen psikososyal çalışmaların umutsuzluk düzeyi üzerinde etkili olabileceği düşünülmektedir. Depremden kısa süre sonra yapılan çalışmalarda umutsuzluk düzeyinin yüksek olacağı fakat gerekli psikososyal girişimlerle umutsuzluk düzeyinin zamanla düşebileceği düşünülmektedir.

Doğal afetler ruh sağlığı üzerinde olumsuz etkiler yaratırken travma sonrası stres bozukluğu, anksiyete ve depresyon gibi ruh sağlığı sorunlarına neden olabilmektedir (Mamun ve ark., 2019; Morganstein ve Ursano, 2020; Schwind ve ark., 2019; Tang ve ark., 2018). Sosyal destek, insanların doğal afetlerle başa çıkmalarına yardımcı olan kritik bir kaynak olarak görülürken (Kaniasty, 2020) ruh sağlığı sorunlarına karşı da koruyucu olabilmektedir (Xi ve ark., 2020). Şahin ve Altinel'e (2010) göre sosyal destek, sosyal ilişkiler yoluyla duygusal, fiziksel ve maddi olarak elde edilen destek olarak tanımlanmaktadır. Huang ve arkadaşları (2016), topluluk duygusunun ve sosyal desteğin depremden sonra hayatta kalanların iyilik haline katkıda bulunabileceğini öne sürmektedir. Çin'de Ya'an depremine maruz kalan bireylerle gerçekleştirilen bir çalışmada, sosyal desteğin travma sonrası umut üzerinde olumlu bir etkisi olduğu tespit edilmiştir (Zhou ve ark., 2018). Bu çalışmada ise sosyal destek ile umutsuzluk arasında negatif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Katılımcıların sosyal destek algısı arttıkça umutsuzluk düzeylerinin azaldığı ortaya çıkmıştır.

Deprem sonrası bireylerin iyilik hali üzerinde yapılan çalışmalar, sunulan sosyal desteğin miktarından ziyade kalitesinin artırılmasının daha faydalı olduğunu, ayrıca sunulan yardımların miktarının her zaman olumlu sonuçlar doğurmayabileceğini ortaya koymaktadır (Shang ve ark., 2022). Diğer taraftan etkili bir sosyal desteğin içeriğinin belirlenmesi konusundaki çalışmalara hala gereksinim duyulmaktadır (Alipour ve Ahmadi, 2020). Bu kapsamda konuyla ilgili nitel çalışmalara gereksinim duyulduğu düşünülmektedir.

Depremler, fiziki yapıların yıkılmasının yanı sıra ekonomik yıkımları da beraberinde getirmektedir. Bu süreçte yüksek gelir düzeyi, depremin neden olduğu yıkımlar karşısında koruyucu bir işlev görmektedir. Farklı gelir düzeyine sahip hanelerin incelendiği bir çalışmada varlıklı hanelerin afet nedeniyle kayıp yaşama oranının yoksul hanelere göre daha düşük olduğu belirtilmektedir (Jia ve ark., 2018). Bu çalışma kapsamında da yüksek veya orta gelir düzeyine sahip kişilerin düşük veya çok düşük gelir düzeyine sahip olan kişilere göre umutsuzluk puan ortalamalarının düşük olduğu görülmektedir. Bununla birlikte yine yüksek gelir düzeyine sahip kişilerin düşük gelirli kişilere göre algıladıkları sosyal destek düzeyinin de yüksek olduğu görülmektedir. Bu kapsamda deprem sonrası normalleşme sürecinde, hem profesyonel hem de ekonomik desteklerin, depremedelerin hayatlarını sürdürebilmeleri açısından oldukça kritik olduğu görülmektedir (Bozkurt, 2023).

Depremde enkaz altında kalmak, sıkışma, yaralanma ve can kaybı gibi sonuçları beraberinde getirebildiği için oldukça travmatik bir deneyimdir. Enkaz altında kurtulmayı bekleyen bireyler için karanlık ve hava şartları bu süreci daha da zorlaştırabilmektedir. Bu çalışmada enkaz altında kalanların kalmayanlara göre daha yüksek motivasyon kaybı ve umutsuzluğa sahip olduğu tespit edilmiştir. Yapılan bir çalışmada, enkaz altında kalanların kalmayanlara göre travmatik stres belirti düzeylerinin daha yüksek çıktığı bulunmuştur (Kurt ve Gülbahçe, 2019). Bolat ve Bilgili'nin (2023) gerçekleştirdiği çalışmada depremden yakını kaybetmiş katılımcıların bu durumdan ötürü ağır hasarlar aldığı ve aynı zamanda bu duruma olumsuz ve yıkıcı duyguların eşlik ettiği belirlenmiştir. Özellikle eş, çocuk veya yakın arkadaş gibi kayıplarda olumsuz etkilerin daha da şiddetli olacağı düşünülmektedir. Bu çalışmada da ailesinde veya yakın arkadaşlarından can kaybı yaşayanların yaşamayanlara göre umutsuzluk puanları daha yüksek

çıkmiştır. Hayatta kalanlar arasında güçlü bir topluluk duygusu oluşturmanın iyileşme sürecini destekleyeceği düşünölmektedir.

5. Sonuç ve Öneriler

Depremler, doğal afetler arasında en yıkıcı olanlarından biri olarak bilinmektedir. Depremler, genellikle ilk akla gelen yapısal zararların yanı sıra duygular üzerinde de derin ve genellikle kalıcı etkileri beraberinde getirmektedir. Bununla birlikte depremler, sosyal ilişkilerde beklenmedik değişimlere de neden olabilmektedir. Yıkıcı büyük depremlerden sonra orta vadede belirli aralıklarla gerçekleşen artçı depremler, insanların tekrar yaşama uyum sağlama sürecini daha da zorlaştırmakta ve yaşanan travmanın yeniden tetiklenmesine neden olabilmektedir. Depremlerden sonra yaşanan bu durumlar, insanların ruh sağlığını olumsuz etkileyebilmektedir. Bunun önüne geçilmesi için, deprem felaketinden sonra gerçekleştirilen psikososyal müdahaleler, yaşanan yıkımın ciddi bir ruh sağlığı sorununa dönüşmesini engelleme konusunda oldukça kritiktir. Bu müdahaleler, felaket sonrası toplumun ruh sağlığını koruma ve iyileştirme çabalarının merkezinde yer almaktadır.

Bu alışma, yıkıcı depremlerden sonra yaşanan umutsuzluk hissinin anlaşılması ve önlenmesi konusunda sosyal destek sistemlerinin öneminin altını çizmektedir. Depremden sonra insanların yaşadığı travmayı azaltmak ve toparlanma sürecini hızlandırmak için sosyal destek unsurlarının varlığı oldukça kritiktir. Sosyal destek, bireylerin hem duygusal hem de fiziksel iyileşmesine yardımcı olmakla birlikte, toplulukları yaşanabilecek olası sorunlara karşı daha dayanıklı hale getirebilir ve bu sayede toplumun genel ruh sağlığını koruyabilir.

Sosyal destek, bireylerin afet sonrası toparlanma sürecinde duygusal ve fiziksel iyileşme süreçlerini hızlandırma ve yaşam kalitelerini artırma potansiyeline sahip olduğu için, bu konuda yapılan çalışmaların önemi gittikçe daha da belirgin hale gelmektedir. Bu tür destek mekanizmaları, toplulukları yaşanabilecek sorunlara karşı daha dayanıklı hale getirmekte ve toplumun genelinde daha hızlı bir iyileşme süreci sağlamaktadır. Bu nedenle, sosyal destek sistemlerinin ve mekanizmalarının geliştirilmesi ve iyileştirilmesi, depremlerden sonra planlanan toparlanma süreçlerinde kritik bir yere sahiptir. Dolayısıyla başta merkezi yönetim olmak üzere yerel yönetimlerin ve sivil toplum örgütlerinin psikososyal müdahaleler aracılığıyla sosyal destek mekanizmalarını sistematik bir şekilde örgütlemesi önerilmektedir.

Teşekkür

Yazarlar, bu çalışmanın gerçekleştirilmesinde katkısı olan TÜBİTAK'a teşekkür etmektedir.

Fon

Bu alışma, TÜBİTAK 2209-A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destekleme Programı kapsamında desteklenmiştir. (Proje numarası: 1919B012312558)

Not

1. Bu araştırmanın etik açıdan uygunluğu için, 07.09.2023 tarihinde İstinye Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Etik Kurulu'ndan etik izin belgesi alınmıştır.
2. Bu çalışmada araştırma ve yayın etiğine uyulmuştur.

Kaynaklar

- AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı). (2023). Deprem bilgi destek sistemi. <https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/deprem-bilgi-destek-sistemi.pdf> (E.T.: 05.03.2024)
- Alipour, F., & Ahmadi, S. (2020). Social support and posttraumatic stress disorder (PTSD) in earthquake survivors: A systematic review. *Social Work in Mental Health*, 18(5), 501-514.

- Artan, T. & Özkan, A. O. (2020). Afetler ve sosyal hizmet. *Journal of Adem*, 1(1), 47-54.
- Beck, A. T., Weissman, A., Lester, D., Trexler, L. (1974). The measurement of pessimism: the hopelessness scale. *Journal of consulting and clinical psychology*, 42(6), 861.
- Bolat, Y. & Bilgili, F. B. (2023). Üniversite öğrencilerinin eğitime ilişkin algılarının deprem sonrası değişimi: Fenomenolojik bir araştırma. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 13, 1385-1406.
- Bozkurt, V. (2023). Depremin toplumsal boyutu. *Avrasya Dosyası Dergisi*, 14(1), 89- 111.
- Cénat, J. M., McIntee, S.-E., & Blais-Rochette, C. (2020). Symptoms of posttraumatic stress disorder, depression, anxiety and other mental health problems following the 2010 earthquake in Haiti: A systematic review and meta-analysis. *Journal of affective disorders*, 273, 55-85.
- Dogan, A. (2011). Adolescents' posttraumatic stress reactions and behavior problems following Marmara earthquake. *European journal of psychotraumatology*, 2(1), 5825.
- Dorahy, M. J., Rowlands, A., Renouf, C., Hanna, D., Britt, E., & Carter, J. D. (2015). Impact of average household income and damage exposure on post-earthquake distress and functioning: A community study following the February 2011 Christchurch earthquake. *British Journal of Psychology*, 106(3), 526-543.
- Eker, D., Arkar, H., Yıldız, H. (2001). Çok boyutlu algılanan sosyal destek ölçeğinin gözden geçirilmiş formunun faktör yapısı, geçerlik ve güvenilirliği. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 12(1), 17-25.
- Görür, N. (2020). *Türkiye'de deprem: Az gittik uz gittik*. İstanbul: Doğan Kitap
- Huang, Y., Tan, N. T., Liu, J. (2016). Support, sense of community, and psychological status in the survivors of the Yaan earthquake. *Journal of Community Psychology*, 44(7), 919-936.
- İkizer, G. & Gül, E. (2017) Afetlerin yetişkinler üzerindeki psikososyal etkileri. *Türkiye Klinikleri J Psychol-Special Topics*. 2(3), 172-179.
- Jia, H., Chen, F., Pan, D., & Zhang, C. (2018). The impact of earthquake on poverty: learning from the 12 May 2008 Wenchuan earthquake. *Sustainability*, 10(12), 4704.
- Kane, J. C., Luitel, N. P., Jordans, M. J. D., Kohrt, B. A., Weissbecker, I., & Tol, W. A. (2018). Mental health and psychosocial problems in the aftermath of the Nepal earthquakes: findings from a representative cluster sample survey. *Epidemiology and psychiatric sciences*, 27(3), 301-310.
- Kaniasty, K. (2020). Social support, interpersonal, and community dynamics following disasters caused by natural hazards. *Current opinion in psychology*, 32, 105-109.
- Kardaş, F. & Tanhan, F. (2018). Van depremini yaşayan üniversite öğrencilerinin travma sonrası stres, travma sonrası büyüme ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 1-36.
- Khatri, B. B. (2018) Socio-demographic impact study of Nepal warthquake 2015 at Sindhuli District. *Open Journal of Earthquake Research*, 7, 53-68.
- Kurt, E. & Gülbahçe, A. (2019). Van depremini yaşayan öğrencilerin travma sonrası stres bozukluğu düzeylerinin incelenmesi. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 23(3), 957-972.
- Ma, X., Liu, X., Hu, X., Qiu, C., Wang, Y., Huang, Y., ... & Li, T. (2011). Risk indicators for post-traumatic stress disorder in adolescents exposed to the 5.12 Wenchuan earthquake in China. *Psychiatry research*, 189(3), 385-391.
- Mamun, M. A., Huq, N., Papia, Z. F., Tasfina, S., & Gozal, D. (2019). Prevalence of depression among Bangladeshi village women subsequent to a natural disaster: a pilot study. *Psychiatry research*, 276, 124-128.
- Morganstein, J. C., & Ursano, R. J. (2020). Ecological disasters and mental health: causes, consequences, and interventions. *Frontiers in psychiatry*, 11, 489158.
- Özdemir, O., Boysan, M., Özdemir, P.G., Yılmaz, E. (2015). Relationships between posttraumatic stressdisorder (PTSD), dissociation, quality of life, hopelessness and suicidal ideation amongearthquake survivors. *Psyhiatry Research*, 228(3), 598-605.
- Pınar. R. & Sabuncu, N. (2004). Long-term traumatic stress responses of survivors of the August 1999 earthquake in Turkey. *Journal of Loss and Trauma*, 9(3), 257-268.

- Sattler, D. N., Claramita, M. & Muskavage, B. (2018). Natural disasters in Indonesia: Relationships among posttraumatic stress, resource loss, depression, social support, and posttraumatic growth. *Journal of loss and Trauma*, 23(5), 351-365.
- Schwind, J. S., Norman, S. A., Brown, R., Frances, R. H., Koss, E., Karmacharya, D., & Santangelo, S. L. (2019). Association between earthquake exposures and mental health outcomes in Phulpingdanda Village after the 2015 Nepal earthquakes. *Community mental health journal*, 55, 1103-1113.
- Seber, G., Dilbaz, N., Kaptanoğlu, C., Tekin, D. (1993). Umutsuzluk ölçeği: geçerlilik ve güvenilirliği. *Kriz Dergisi*, 1(3), 139-142.
- Shang, F., Kaniasty, K., Cowlshaw, S., Wade, D., Ma, H., & Forbes, D. (2022). The impact of received social support on posttraumatic growth after disaster: The importance of both support quantity and quality. *Psychological Trauma: Theory, Research, Practice, and Policy*, 14(7), 1134–1141.
- Sönmez M. B. (2022). Depremin psikolojik etkileri, psikolojik destek ve korkuyla baş etme. *TOTBİD Dergisi*, 21, 337-343.
- Sönmez, T. & Türk Delibalta, R. (2023). Determining the relationship between levels of hopelessness and perceived social support of women who experienced the Türkiye earthquake disaster. *The Journal of World Women Studies*, 8(2), 344-354.
- Şahin, E. M. & Altinel, T. (2010). Edirne'de yaşayan kadınların algıladıkları sosyal destek ve etkileyen faktörler. *Türkiye Klinikleri Tıp Bilimleri Dergisi*, 30(3), 864-870.
- Tang, C. S. (2006). Positive and negative postdisaster psychological adjustment among adult survivors of the Southeast Asian earthquake–tsunami. *Journal of Psychosomatic Research*, 61(5), 699-705.
- Tang, W., Lu, Y., & Xu, J. (2018). Post-traumatic stress disorder, anxiety and depression symptoms among adolescent earthquake victims: comorbidity and associated sleep-disturbing factors. *Social Psychiatry and Psychiatric Epidemiology*, 53, 1241-1251.
- Tanhan, F. & Kardaş, F. (2014). Van depremini yaşayan ortaöğretim öğrencilerinin travmadan etkilenme ve umutsuzluk düzeylerinin incelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 4(1), 103-104.
- Tomanbay, İ. & Nalbantoğlu, İ. (2023). *Afetlerde Sosyal Hizmetler ve Sosyal Çalışma: Çalıştay Raporu*. Ankara: SABEV Yayınları.
- Xi, Y., Yu, H., Yao, Y., Peng, K., Wang, Y., & Chen, R. (2020). Post-traumatic stress disorder and the role of resilience, social support, anxiety and depression after the Jiuzhaigou earthquake: A structural equation model. *Asian journal of psychiatry*, 49, 101958.
- Xu, J. & Ou, L. (2014). Resilience and quality of life among Wenchuan earthquake survivors: the mediating role of social support. *Public health*, 128(5),430-437.
- Yelboğa, N. (2023). Kahramanmaraş depremi özelinde travmatik yas ve sosyal hizmetin yas danışmanlığı müdahalesi. *Uluslararası Toplumsal Bilimler Dergisi*, 7(1), 97-121.
- Zhou, X., Wu, X., & Zhen, R. (2018). Self-esteem and hope mediate the relations between social support and post-traumatic stress disorder and growth in adolescents following the Ya'an earthquake. *Anxiety, Stress, & Coping*, 31(1), 32–45.
- Zimet, G., Dahlem, N., Zimet, S., Farley, G. (1988). The multidimensional sale of perceived social support. *Journal of Personality Assesment*, 52(1): 30-41.

Yazar Biyografileri

Arş. Gör. İsmail Nalbantoğlu, İstinye Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünde öğretim elemanı olarak çalışmaktadır. Özel gereksinimli bireyler, akran destek grupları ve travma sonrası büyüme gibi konularda çalışmalar yapmaktadır.

Aybüke Şevval Çalışkan, İstinye Üniversitesi Sosyal Hizmet 4. Sınıf öğrencisidir. Sosyal hizmet uygulamaları, afetlerde sosyal hizmet ve sosyal destek gibi konularda çalışmalar yapmaktadır.

Selvinur Akdağ, İstinye Üniversitesi Sosyal Hizmet Bölümünde 4.Sınıf öğrencisidir. Sosyal hizmet eğitimi, sosyal hizmet araştırması gibi konularda çalışmalar yapmaktadır.

Ahmet Taner Toklucu, İstinye Üniversitesi Sosyal Hizmet 4. Sınıf öğrencisidir. Sosyal hizmet eğitimi, afetlerde sosyal çalışma gibi konularda araştırmalar yapmaktadır.